

Viveka Cudamani of Het kroonjuweel van wijsheid Jenny Baker

Jenny Baker is voorzitter van de Engelse Afdeling van de Theosophical Society (TS).

Onderstaand de lezing die zij in 2014 gaf op het congres van de Europese Federatie van de TS in Barcelona.

Dit artikel wordt in twee delen geplaatst, hierbij het eerste deel

Inleiding

De *Viveka - Cudamani of Het kroonjuweel van wijsheid* is, samen met de *Upanishads* en de *Bhagavad Gita*, één van de oude heilige teksten die veel mensen eeuwenlang op hun spirituele pad hebben geïnspireerd. De term 'kroonjuweel van wijsheid' is een vertaling van 'viveka cudamani' uit het Sanskriet (zie de noot onderaan dit artikel).

Wanneer de tekst werd geschreven, en door wie, is onbekend, maar algemeen wordt aangenomen dat Sri Adi Shankaracharya de auteur was. Wie was hij? Volgens het esoterische boeddhisme zag Gautama Boeddha na zijn dood af van dharmakaya (dit is het hoogste van de drie gewaden uit het mahâyâna-boeddhisme) en van nirvana. Hij zou vijftig jaar later herboren zijn als Shankaracharya, de grootste Vedanta-leraar in India, om redenen van karma en filantropie. Men zegt wel dat Shankaracharya in alle opzichten gewoon de Boeddha was, in een nieuw lichaam.

In haar boek *The Mystery of Buddha* schrijft H.P. Blavatsky (HPB): *Hoewel die uitdrukking in mystieke zin waar is, kan de manier van formuleren misleidend zijn als die niet nader wordt toegelicht. Shankaracharya was zeker een boeddha, maar hij was nooit een reïncarnatie van de Boeddha, hoewel het astrale ego van Gautama, of eerder zijn natuur, op een mysterieuze manier misschien geassocieerd kan worden met Shankaracharya. Ja, het was misschien het Ego, Gautama, in een nieuwe en aangepaste verpakking, die van een brahmaan uit Zuid-India.*

Op grond van de stijl en terminologie wordt tegenwoordig echter ook gedacht dat *Het kroonjuweel van wijsheid* werd samengesteld door een uitstekende Advaita-schrijver die enkele eeuwen na de grote Shankaracharya leefde, mogelijk in de late tiende eeuw.

Viveka

Het woord 'viveka' komt van het Sanskriet woord 'vic' dat 'ziften' betekent, en wordt meestal vertaald als 'spiritueel onderscheidingsvermogen'. Onderscheidingsvermogen is volgens het woordenboek 'goed oordeel' en 'inzicht'. Het woord 'cudamani' betekent 'kuif- of kroonjuweel'. Waar bevindt dat zich, en wat wordt ermee bedoeld? Volgens Raghavan Iyer wordt hiermee verwezen naar de rand boven het voorhoofd. Daar bevindt zich het vorstelijk juweel van zuiver inzicht en spirituele waakzaamheid.

In dit artikel worden de betekenissen van enkele belangrijke woorden en zinnen van de *Viveka Cudamani* onderzocht. Het boek is, net als veel oosterse heilige teksten, opgebouwd als een dialoog tussen een goeroe en een leerling. Het doel van dergelijke geschriften was de leerling instructies te bieden over hoe verlichting bereikt kan worden. De onderwerpen die aan bod komen zijn onder andere: hoe de onvermijdelijk te ondervinden obstakels te overwinnen; hoe onderscheid te maken tussen het onware en het ware; aanwijzingen voor meditatie; onderricht in de filosofie van de Vedanta, zoals de guna's, de drie bestanddelen van de natuur (tamas, rajas en sattva); de vijf omhulsels van het bestaan (de pancha kosha's); de drie staten van bewustzijn (waken, dromen en de droomloze staat).

Shankaracharya zet ons denkvermogen direct vanaf het begin aan het werk als hij in vers 2 benadrukt hoe moeilijk het is om zelfrealisatie te bereiken: *Het is voor levende wezens moeilijk om als menselijk wezen geboren te worden; moeilijker nog om man te worden; nog moeilijker om Brahmaan te worden; nog zwaarder om toegewijd te zijn aan het spirituele pad van de Veda's; moeilijker om je te wijden aan het spirituele pad van de Veda's; moeilijker om op dat terrein lering te verwerven. Maar te raken aan het volledige onderscheid tussen Zelf en niet-zelf, je ware natuur direct te ervaren, bevrijd te zijn door gevestigd te zijn in het Zelf als het Absolute: dat kan alleen bereikt worden door goede daden, gedurende vele miljoenen levens.*

Zelfrealisatie neemt dus mogelijk miljoenen levens in beslag, en is voor de aspirant een moeilijk pad om te gaan. Hoe kan zelfrealisatie worden bereikt? Ons wordt verteld door te leren onderscheid te maken tussen het Zelf en het niet-zelf, door de vaardigheid of wijsheid van onderscheidingsvermogen te verwerven.

Hoe herkennen we het verschil tussen het Zelf en het niet-zelf?

In het tweede vers van het dertiende hoofdstuk van de *Bhagavad Gita* staat: *Weet dat ik de kenner van het veld ben in alle velden, o Bharata. Kennis omtrent het veld en de kenner van het veld, dat is naar mijn mening wijsheid (jnana).* In de technische taal van de Indiase filosofie wordt het menselijk lichaam het 'veld' genoemd, omdat de vruchten van handeling (karma) daar worden geoogst. De 'kenner van het veld', ofwel de geest van de mens, staat daar los van. Dit vers betekent dat God alwetend is; en dat het kennen van het veld en de kenner van het veld (de mens en zijn ware Zelf) de ware kennis van metafysica is.

Voor bevrijding en vrij zijn van lijden en gebondenheid is het nodig dat de mens het individuele zelf kan vereenzelvigen met het kosmische Zelf. Een dergelijke staat van innerlijke bevrijding tijdens het aardse leven heet 'jivanmukti'.

Hoe kunnen wij bevrijding bereiken?

Shankaracharya vertelt dat bevrijding bereikt kan worden door gebed, toewijding, mededogen, het doen van goede daden en door anderen te leiden langs het juiste pad. Hierbij is de leiding van een leraar die zelf verlichting heeft bereikt noodzakelijk. De eerste stap op de weg naar verlichting is als men zichzelf bepaalde vragen begint te stellen, zoals 'Wie ben ik?', 'Waarom ben ik hier?', 'Wat is het doel van het leven op aarde?', 'Wat doe ik met mijn leven?'. Als we een bevredigend antwoord op dergelijke vragen hebben, zullen we compassie, vrijheid, geluk en wijsheid leren ervaren.

Wat wordt bedoeld met vrijheid?

Vrijheid betekent meester te zijn over het denken. Dat is te bereiken door goede daden, door plichtsbetrachting en gebed, en door de waarheid over het Werkelijke te kennen. Zo overwinnen we de dood en worden we meesters in onsterfelijkheid.

Kennis van waarheid

Hoe verkrijgen we kennis van waarheid? Shankaracharya vertelt ons dat dat kan door het verlangen naar zintuiglijke genietingen te overwinnen, door onverschillig te worden voor winst of beloning voor ons handelen. We benaderen het ware echter niet door handelingen op zich (hoe verdienstelijk die ook mogen zijn), maar door naar binnen te kijken en te overpeinzen.

Het denken speelt een enorm belangrijke rol in de zoektocht naar waarheid, want het kan zowel bevorderend als belemmerend werken. In *De Yoga Sutra's van Patanjali* wordt uitleg gegeven over de bewegingen van het denkvermogen en hoe belangrijk het is om die tot rust te brengen door yoga te beoefenen. We kunnen het denken beschouwen als een oceaan die aan de oppervlakte altijd in beweging is, soms boos en gewelddadig als in een storm, en soms rustig wanneer slechts een zachte bries enkele rimpelingen in het water veroorzaakt. Onder de oppervlakte is de oceaan echter altijd in rust; in de diepte van de oceaan van het denken valt een diepe wijsheid te ontdekken.

Hoe kunnen we het denken tot rust brengen om de diepten van wijsheid te bereiken?

Volgens Shankaracharya door begeerteloosheid, door toewijding en mededogen, en door te mediteren op het ware Zelf. Hiervoor is studie van het zelf vereist, een diepe overtuiging dat al het leven één is, en dat spirituele waarheid nooit zal veranderen.

In vers 13 waarschuwt hij dat kennis van de werkelijkheid niet naar boven komt door rituelen als baden op heilige plaatsen, of door liefdadigheid of ademhalingstechnieken. Het gaat om meditatie, onder leiding van een leraar die de kennis heeft waarnaar men zoekt.

Wat is nodig voor de kennis van waarheid (de attributen)?

Om waarheid te leren kennen is VIVEKA of spiritueel onderscheidingsvermogen nodig: het vermogen om het ware van het onware te onderscheiden. In ons gewone dagelijkse leven maken we vooral onderscheid op de lagere niveaus: bij onze handelingen, in onze gedachten, met onze emoties. Zo kunnen we onnodig kritisch en

veroordelend zijn en veroordelen hebben: dat is niet het onderscheidingsvermogen dat hier bedoeld wordt. Het gaat bij spiritueel onderscheidingsvermogen om het kunnen waarnemen wat eeuwigblijvend is en wat niet. We komen tot het besef dat al het wereldse een begin en een einde heeft, en daarom als vergankelijk kan worden beschouwd. Alles wat sterft kan niet worden gezien als waar en blijvend; alleen dat wat nooit sterft kan 'waar' zijn. Spiritueel onderscheidingsvermogen vraagt ons om altijd waakzaam te zijn, zodat we erachter komen wat voorbijgaat en wat eeuwig is. We kunnen vervolgens het voorbijgaande loslaten en ons met al onze zielekracht richten op het eeuwige.

Het tweede dat nodig is om waarheid te leren kennen is VAIRAGYA of onthechting. Dat betekent dat we leren om neutraal te staan tegenover allerlei vormen van beloning, in dit leven en in de levens hierna. We staan onszelf toe om niet geraakt te worden door pleziertjes. Natuurlijk hebben we onze zintuigen nodig om te kunnen overleven, en het betekent ook zeker niet dat we geen vreugde in het leven zullen hebben, maar uitsluitend leven voor verlangens en pleziertjes, dat brengt geen geluk of spirituele voldoening.

Ons hogere levensdoel, het kennen van de werkelijkheid dat alles één is, kan worden bereikt door het verlangen naar en de gehechtheid aan het materiële los te laten. Vers 375 verwoordt dit als volgt: *O, wijs mens met onderscheidingsvermogen! Weet dat onthechting en spirituele kennis de twee vleugels zijn van de ziel. Alleen door die allebei te gebruiken kan de ziel als een vogel opstijgen en komen tot het toppunt van bevrijding.* Onthechting betekent dat je jezelf los kunt maken van elk object en van elke ervaring, hoe fijn die ook moge zijn. De beloning voor onthechting is kennis van het ware Zelf, en de vrede en gelukzaligheid die dit met zich meebrengt.

TOEWIJDING of devotie is eveneens een belangrijk attribuut. Shankaracharya definieert toewijding als het onderzoek naar je ware aard of, zoals sommigen het zeggen, het onderzoek naar de ware aard van het Zelf. Hoe onderzoeken we onze ware aard, ons Zelf? Door ons te wijden aan spirituele zaken als meditatie, door mededogen in praktijk te brengen, door een goeroe te volgen (dat wil zeggen iemand die zijn eigen Zelf heeft gevonden en die bereid is om anderen te begeleiden op het pad naar verlichting). Toewijding aan een spiritueel ideaal verdrijft de duisternis en somberheid van beperkende zelfliefde. Het is de uitweg uit het web van karma, naar het licht van puur bewustzijn, naar het vrij zijn van gebondenheid.

Andere attributen die nodig zijn om waarheid te leren kennen:

SHAMA, of innerlijke beheersing. Dit betekent dat men het denken voortdurend gericht kan houden op het doel, en kalm blijft onder alle omstandigheden, om rust in het denken te bewerkstelligen.

DAMA, of uiterlijke beheersing. Dit wordt omschreven als het zich in bescheidenheid aanbieden om de ander tot dienst te zijn, en dat men talenten positief inzet voor het welzijn van de mensheid.

UPARATI, ofwel het denken terugtrekken uit uiterlijkheden en zich concentreren op vrede en gelukzaligheid.

TITIKSA of verdraagzaamheid. Dit wordt wel beschreven als het vermogen om

onverschillig te worden voor de paren van tegenstellingen zoals bijvoorbeeld pijn en plezier, en dat zonder te klagen of gespannen te worden.

Al deze eigenschappen gaan gepaard met SHRADDA, vertrouwen in de leringen van de heilige geschriften, en SAMADHANA: een voortdurend in gedachten eenpuntig gericht zijn op het Absolute.

Wat is het denkvermogen?

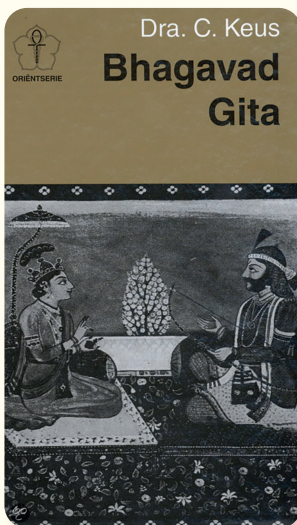
Het denkvermogen kan beschouwd worden als de verbinding tussen het lichaam en de ziel. Het denken heeft een tweevoudige aard: het kan onze vriend zijn door bij te dragen aan de bevrijding van de ziel, maar het kan ook als vijand fungeren door juist de verbinding met het fysieke lichaam vast te houden.

Hoe bevrijden we onszelf uit gebondenheid? Hoe vinden we waarheid?

Het eerste om te doen is al onze sympathieën en antipathieën terzijde plaatsen; vervolgens met hart en ziel volhouden met zich onthechten, en spiritueel onderscheidingsvermogen verder te ontwikkelen. Shankaracharya spreekt in dit verband over het zuivere denken dat sattvisch van aard is (rein, waar, harmonisch), terwijl het lagere denken beheerst wordt door *tamas* (starheid) en *rajas* (beweeglijkheid). Als het licht van de ziel door een zuiver en onbedorven denkvermogen schijnt, dan is het smetteloos en stralend. Een onzuiver denkvermogen dimt echter het licht en verhindert het te stralen.

Hoe kan het denken gezuiverd worden?

Het is in de eerste plaats belangrijk om het denken stil en rustig te laten worden, vastberaden en moedig, en alleen spirituele verlangens te koesteren. Dat vraagt erom ons onderscheidingsvermogen en onthechting voortdurend in praktijk te brengen.

We worden eraan herinnerd dat het denkvermogen het belangrijkste medium is waardoor het goddelijke leven zich kan uitdrukken: zoals het denken is, zo is ook het leven. Als het denkvermogen onzuiver is, dan zijn de gedachten dat ook, en zijn de handelingen verward. Een ongezuiverd denkvermogen zit vol hartstochten en verlangens, en heeft als belangrijkste oogmerk het vervullen daarvan. Zelfs de op zich 'goede' verlangens kunnen disharmonie veroorzaken en staan bevrijding in de weg. Als Arjuna in de *Bhagavad Gita* vraagt waarom de mens, zelfs tegen zijn wil, tot zonde gedreven wordt, als het ware door een geheime kracht hiertoe aangezet, zegt Krishna (in vers 37 van het derde hoofdstuk over de yoga van handeling): *Het is eerzucht, heerszucht, het is begeerte, het is toorn, voortspruitend uit de hoedanigheid van beweeglijkheid (rajas), niet te verzadigen, alles verdervend. Weet dat dat onze vijanden zijn...*

Een spiritueel leven begint met het onderwerpen van schadelijke lagere begeertes, die ofwel door passie (*rajas*), ofwel door lethargie (*tamas*) worden ingegeven. Vervolgens worden goedheid en *sattva* (reinheid, waarheid, harmonie) nagestreefd. *Sattva*, *tamas*

en rajas zijn de drie eigenschappen of hoedanigheden van de natuur. Alles in het leven, van het kleinste tot het grootste, van het nederigste tot het hoogste, de mens dus inbegrepen, bevat deze drie bestanddelen in verschillende gradaties. Tamas wordt vaak beschreven als traagheid of luiheid. Rajas, als het tegenovergestelde van tamas, wordt beschouwd als activiteit of hartstocht. Sattva is de tussenstaat van reflectie en rust. In de ideale situatie zou deze sattvische staat ons leven overheersen, omdat die leidt tot rust in het denkvermogen. Op het spirituele pad is het nodig om gewoonweg die gedachten terzijde te schuiven die ons vermogen tot geestelijk inzicht en onthechten in de weg staan. We voorkomen disharmonie, boosheid, ongeduld, gevoelens van superioriteit, en verlangens naar wereldse pleziertjes, maar brengen liefdevolle vriendelijkheid, bescheidenheid, tevredenheid en onbaatzuchtigheid in de praktijk en verlangen naar waarheid.

Na verloop van tijd ontstaat een hunkering naar bevrijding die de aantrekkingskracht van de zintuiglijke genietingen zal overstijgen. We vertrouwen op de heilige geschriften en brengen de leringen daarvan in praktijk. Lezen over, en luisteren naar heilige teksten is het begin van spiritueel onderzoek. Het gaat er vervolgens om dat we onze spirituele idealen ook ten uitvoer brengen.

Om onze verknochtheid aan zintuiglijke ervaringen te doorbreken moeten we inzien dat die niet heilzaam, maar zelfs 'giftig' zijn. Spirituele bronnen adviseren dan ook om ons te richten op tevredenheid. Dat zal leiden tot vreugde, mededogen, eerlijkheid, vrede en zelfcontrole of meester zijn over het zelf.

Voor de ziel zijn onze lichamen slechts tijdelijke voertuigen. Het leren om daarvan los te raken is het beginpunt op het pad naar bevrijding, de vrijheid van het wiel van dood en wedergeboorte. Geobsedeerd blijven door ons fysieke beeld, door macht, prestige of bezittingen brengt het gevaar met zich mee dat onze ware aard verborgen blijft. Word dus geen slaaf van je lichaam, van je zintuigen en je emoties! Dát is het begin van de reis naar vrijheid.

Spijtig genoeg besteedt de huidige westerse cultuur veel aandacht aan mode, aan bekend zijn en beroemd. Volgens mij leidt de gekte van het voortdurend en overal nemen van 'selfies' alleen maar tot vergroting van ons zelfbeeld: we lopen het gevaar een ijdele, trotse, opschepperige en onszelf beminnde samenleving te worden. Natúúrlijk is het belangrijk dat we ons lichaam verzorgen en voeden. Het is noodzakelijk dat we al het mogelijke doen om gezond en fit te blijven, maar we kunnen óók tot het besef komen dat ons innerlijke leven belangrijker is, omdat dat het deel is dat niet vergaat.

Wat is waarheid?

Dat is een belangrijke vraag, als je begint daarover na te denken. Ik wijs in dit verband graag naar *De Yoga-Sutra's van Patanjali*, vooral naar het eerste deel van het achtvoudige pad: de 'acht ledematen van yoga'. Allereerst de vijf 'yama's': aspecten van zelfbeteugeling of zelfbeheersing. 'Satya' is er één van: waarachtig zijn/niet liegen. De andere vier zijn geweldloosheid/geen leed berokkenen; niet-stelen/eerlijkheid; niet-sensualiteit/gematigdheid/kuisheid; geen bezit willen vergaren/vrij zijn

van hebzucht. Er wordt wel eens gezegd dat, als één van deze aspecten werkelijk serieus wordt beoefend, de andere dan op natuurlijke wijze zullen volgen.

Satya: hoeveel zinnen bevatten wel niet de woorden 'waar' of 'waarheid'? Hier zijn er twee: 'trouw zijn aan zichzelf' (in het Engels 'being true to oneself') en 'de waarheid, de hele waarheid en niets dan de waarheid'. Als men voor een rechtbank niet de waarheid spreekt, dan pleegt men meened en dat kan leiden tot gevangenisstraf.

Het denkvermogen kan ons werkelijk voor de gek houden en ons laten denken dat iets waar is, terwijl dat niet het geval is. We kunnen zo 'geprogrammeerd' zijn dat we vooruitlopen op gebeurtenissen: we zien wat we willen zien, en niet wat in feite plaatsvindt. We kunnen er dus eigenlijk niet op vertrouwen dat ons denken tot waarheid leidt. Als dat zo is, hoe kunnen we dan ooit waarheid kennen? Door logisch redeneren kunnen we natuurlijk tot enig begrip komen van de wereld om ons heen, maar om de werkelijke waarheid te leren kennen moeten we dieper het denkvermogen binnendringen, door stil te worden en te mediteren...

Vertellen we altijd de waarheid? Je zou zeggen dat we onszelf als waarheidsgetrouwe mensen beschouwen die niet opzettelijk onwaarheid spreken. Laten we echter altijd waakzaam blijven om niet onnadenkend te roddelen of geruchten te verspreiden. Ook zouden we voorzichtiger kunnen zijn door in onze omgang met anderen niet direct ons oordeel klaar te hebben en over te lopen van kritiek.

Het motto van de Theosophical Society is *Satyan nasti paro dharmah*, *There is no religion higher than truth, Er is geen godsdienst hoger dan waarheid*. Misschien zou de volgende formulering beter zijn: *Er is geen dharma* (wet, plicht, religie) *hoger dan waarheid*. Laten we waarheidsgetrouw leven: eerlijk, rechtdoorzee en open, en ons niet anders voordoen dan we werkelijk zijn, laten we trouw zijn aan onszelf.

Ik zie het leven van een theosoof als één van dienstbetoon aan anderen, op welke manier dat ook maar passend is. We hebben allemaal andere dingen te geven en verschillende manieren om dat te doen. Niemand van ons mag echter ooit denken superieur of beter te zijn dan een ander. Komt prestige of persoonlijke macht op ons pad, dan zouden we hiertegenover een houding van onverschilligheid kunnen aannemen, en gewoonweg onze plicht tegenover anderen blijven doen.

Vrijgevig zijn met onze tijd en energie zal vanzelf zijn eigen beloningen brengen. Laten we trouw zijn aan onszelf. Dit begrijpende en wetend wie we werkelijk zijn, doen we niet alsof we iets anders zijn dan slechts een dienaar van ons hogere Zelf. Wij zijn een geestelijke entiteit die tijdelijk in een fysiek lichaam verblijft dat wordt verzorgd, maar zeker niet aanbeden. Trouw zijn aan onszelf betekent het bestaan van het Ware Zelf te erkennen, de goddelijke essentie, die vonk van goddelijkheid die iedereen in zich heeft. Het doel van een stoffelijk lichaam en een leven op aarde is de ziel in staat te stellen om voort te gaan op het pad van vervolmaking.

Wat weerhoudt ons toch om vervolmaking te bereiken?

Het is ons onvermogen om onderscheid te maken tussen het werkelijke en het onwerkelijke. 'Maya' of begoocheling, dát staat onze inspanningen in de weg om in dit leven volmaaktheid te bereiken. Oosterse filosofie stelt dat alleen het Absolute bestaat, zonder variatie, meervoudigheid, zonde of gebrek. Maya veroorzaakt echter beperkingen in de uiterlijke omstandigheden. De hele wereld is het product van maya of, anders gezegd: illusie. Voor ons beperkte denken is dat een moeilijk te begrijpen concept.

Shankaracharya zegt dat maya deel uitmaakt van de drie guna's in de natuur, de drie staten van zijn: tamas/rust, rajas/beweging en sattva/evenwicht. Men zegt dat maya of illusie op zich niet kan worden waargenomen, maar dat men door nederig en waar onderzoek kan concluderen dat het bestaat. Zo zijn tijd en ruimte factoren van maya, net als de wet van oorzaak en gevolg. Maya kan alleen opgelost en ontzenuwd worden door kennis van het Absolute, van Waarheid.

Wat is de aard van het Zelf?

Het Zelf is het ware wezen dat eeuwig is. De aard ervan is gelukzaligheid. Gelukzaligheid is voor het Zelf zoals hitte voor het vuur, zoals kou voor het ijs. Alleen iemand die vrij is van gebondenheid aan het niet-zelf kan de gelukzaligheid van de Heer ervaren, die we kennen als Atman. Atman is niet geboren en sterft niet; Atman groeit niet, krimpt niet, en verandert op geen enkele manier. Atman is puur bewustzijn, onsterfelijk en onveranderlijk. Atman is de essentie van oneindige gelukzaligheid.

Hoe kunnen we onze ware aard ontdekken?

Dit kan door op drie manieren ons denken onder controle te houden en ze zijn alle drie nodig:

1. vermijd vulgariteiten die ingaan tegen de wetten van waarheid en goddelijke liefde
2. reguleer verlangens door sattva (reinheid, waarheid en harmonie) in praktijk te brengen
3. zuiver het intellect en streef naar goddelijkheid.

Als we de voortdurende cyclus van geboorte, dood en wedergeboorte echt willen beëindigen, moeten we leren om onderscheid te maken tussen het Zelf en het niet-zelf: ernaar streven om ons bewustzijn uit te breiden naar het niveau van het hogere Zelf, terwijl we verkeren in de alledaagse wereld. Alleen dan kan iemand de eigen ware aard leren kennen als sat (het zijn, het volstreckte, de ene werkelijkheid), chit (universeel bewustzijn) en ananda (gelukzaligheid).

Vertaald en bewerkt door Els Rijneker, deel 2 volgt in *Theosofia* december 2022